

ekot?

lyik gazdája — távol a marxizmus valamennyi tanításától — így képzelem a szocialista pluralizmust. Vagyis ilyesmi után áhítok, ha már szocialista pluralizmus nélkül nem megy. De a palackot fogja olyan kéz is, amelynek tulajdonosa marxistább módon képzelem el a szocialista pluralizmust. Úgy, mint valóságos társadalmi folyamatot, amelyben érdekek léteznek és fogalmazódnak meg, a politikai érdekképviselések közül pedig tömegek csoportosulnak, akik a dugót eltávolítót a fórumok közreműködésével segítik hatalomhoz. Mert a történelmi helyzet és folyamat úgy hozta, hogy most van egyetlen pártunk. Ennek az egyetlen pártnak a tagjai sokfélekeppen gondolkodnak. Vajon a sokféle gondolkodású sok embernek, van-e olyan közös érdeke, amelyet határozottan tud és akar képviselni az egyetlen párt? Ha a válasz igenlő, akkor a fórumoknak lesz kivel vitatkozniuk, akkor a fórumok a maguk eltérő véleménye ellenére — vagy azzal együtt — segítik az egyetlen pártot az útkeresésben és a megtalált úton való haladásban.

Mi lehet a közös érdek?

Egy olyan társadalom kialakítása, tehát egy olyan gazdasági forma és politikai intézményrendszer megteremtése, amely úgy működik, hogy a társadalom valamennyi tisztességgel boldogulni akaró tagja feladatát, célt és boldogságot találhat. De ennek a közös érdeknek a valósággá válását többféleképpen lehet elképzelni. Én természetesen érzem, hogy a legvalószínűbb az, ha a Magyar Demokrata Fórum is azt hangoztatja, hogy elfogadja működéséhez ennek a társadalmi rendszernek a kereteit, vezetői

minden valószínűség szerint ehhez még azt is hozzá tudják képzelni, hogy ők (is) kidolgozói és irányítói lehetnek a másként működő szocialista társadalomnak. A hatalomnak tehát nem lesz egyetlen párt a letéteményese, s főleg: nem bizonyos emberek köre lesz a hatalom legfőbb gyakorlója.

★

Nem vagyok biztos abban, hogy ezzel mindenki, aki most a palackot markolja, tisztában van. Nem vagyok biztos abban, hogy egyesek kezét nem kell-e majd erőnek erejével lefejtetni a palackról. Nem vagyok biztos abban, hogy egyesek nem azért nyúlnak-e a dugóhoz, hogy a kihúzás szándékának hangoztatása mellett beliebb nyomják. Nem vagyok biztos abban, hogy a szellem úgy fog viselkedni, ahogyan némelyek — a legkülönbélebb egyéni érdekek alapján — elképzelik. Nem vagyok biztos abban, hogy a szellem úgy fog viselkedni, ahogyan a palackból szabadulása érdekében ígéri, lévén, hogy ez a szellem sem egy-arcú. Nem vagyok biztos abban, hogy — talán éppen azok, akik most annyira pártfogolják a szellem kiszabadítását — céljaik elérése után nem próbálják-e meg rendszabályozását vagy viszázpaparancsolását a palackba.

Jelenleg semmiben sem vagyok biztos, látva magam körül a nagy bizonytalanságot és káros bizonytalankodást. Helyeslem a palackok kinyitását, mert ezek nélkül egyetlen társadalom sem létezhet természetes állapota szerint. De legalább ennyire szeretném, ha az 1945 előtt palackba nyomorított, még ott is kínzott, ezerfélekeppen — önmaga által is — pusztított, majd kiszabadult és ezerféleképpen torzított, illetve eltorzult kommunista szellem megpróbálna a kor parancsa szerint megújulni. Hirdetett eszméje szerint önmaga lenni, másokra figyelve, de másoktól függetlenül az eddig meg nem valósított forradalmat elképzelni, önmagához mérni, majd akarni, s önmagát is átalakítani a forradalmi átalakulás vezetője lenni. Így segítve tagjait és szimpatizánsait, hogy egy eljövendő szocialista pluralizmusban képesek legyenek a nagyobb türelemre, mások megértésére, a közös gondolkodásra és közös cselekvésre.

Ebben az esetben a jelenleginél sokkal inkább és főként nagyobb örömmel látom a palackok kinyitását, a minden alkotni, teremteni, változtatni akaró szellem ki- és felszabadulását.